

ВИДИ ПОКАРАНЬ ЗА ПРОЕКТОМ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

На протязі всієї історії розвитку вітчизняного кримінального права, покарання розглядалося як традиційний та найсуворіший захід державного впливу, яке пов'язано з карою та реалізацією кримінальної відповідальності. Поступово, під впливом наукової думки, розуміння покарання як традиційно найсуворішого та головного заходу впливу на злочинність стало змінюватися та диференціюватися. Так було сформовано новий дуалістичний підхід побудови заходів кримінально-правового впливу, так звана «двоколійність», яка відображена у ч. 3 ст. 3 чинного Кримінального кодексу України (далі – КК України), а саме «Кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом» [1]. Остання доктринальна концепція – «чотириколійність», яка передбачає: покарання; заходи заохочення; заходи поновлення; заходи безпеки, ця концепція була сприйнята у проекті Кримінального кодексу України (далі – проект КК України), який був розроблений відповідно до Указу Президента України № 584/2019 від 07.08.2019 р. робочою групою з питань розвитку кримінального права, яка діє

у складі Комісії з питань правової реформи, основним завданням якої є сприяння подальшому розвитку правової системи України на основі конституційних принципів верховенства права, пріоритетності прав і свобод людини і громадянина з урахуванням міжнародних зобов'язань України.

З моменту прийняття Кримінального кодексу України 05.04.2001 р. минуло 22 роки, до нього внесено більше 800 змін, що також сприяло розробці вказаного проекту з метою максимальної гармонізації та наближення вітчизняного законодавства, у тому числі і кримінального, до норм європейського. Новий проект КК України створено за французькою моделлю, він складається із Загальної частини, у якій міститься три книги, які в свою чергу поділяються на розділи, та Особливої частини – вісім книг та розділи.

Покарання та його види закріплені у Книзі третій «Про кримінально-правові засоби та їх застосування». Відповідно до ст. 3.1.2. проекту КК України, поняття покарання не надано, воно віднесено до засобів кримінально-правового характеру. Стаття 3.2.1. проекту КК України передбачає дві системи покарань. По-перше, покарання, які призначають за вчинення злочину; по-друге, покарання, які призначаються за вчинення кримінального правопорушення.

За вчинення злочину встановлюються як основні такі види покарань:

- 1) штраф;
- 2) ув'язнення на певний строк;
- 3) довічне ув'язнення (ч. 1 ст. 3.2.1. проекту КК України).

Штраф також може призначатися як додаткове покарання разом з ув'язненням на певний строк (ч. 2 ст. 3.2.1. проекту КК України).

За вчинення проступку встановлюються як основні такі види покарань:

- 1) грошове стягнення;
- 2) безоплатні роботи;
- 3) обмеження свободи пересування;
- 4) арешт (ч. 3 ст. 3.2.1. проекту КК України).

Грошове стягнення також може призначатися як додаткове покарання разом з обмеженням свободи пересування або арештом (ч. 4 ст. 3.2.1. проекту КК України) [2].

Види покарань, закріплені у ст. 3.2.1. проекту КК України, фактично утворюють дві самостійні системи покарань, які побудовані за принципом «від менш суворого, до більш суворого покарання».

Правовий аналіз положень Розділу Х Загальної частини чинного Кримінального кодексу України від 05.04.2001 р. та ст. 3.2.1. проекту КК України, надає можливість зробити наступні висновки: по-перше, в проекті відсутнє поняття покарання та не сформульовано мету його призначення, що обумовлено тим, що у ч. 2 ст. 3.1.1. визначено загальну мету для усіх кримінально-правових засобів, а саме «убезпечення суспільства від кримінальних правопорушень та інших передбачених цим Кодексом протиправних діянь» [2]; по-друге, види покарань диференційовані з урахуванням вида кримінального правопорушення, тобто ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення (злочин або кримінальний проступок), що дозволить максимально індивідуалізувати призначення міри покарання на практиці; по-третє, назва деяких видів покарання цілком обґрунтовано було змінено, наприклад, «ув'язнення на певний строк» замість «позбавлення волі»; «довічне ув'язнення» замість «довічне позбавлення волі»; «безоплатні роботи» замість «громадські роботи»; «обмеження свободи пересування» замість «обмеження волі»; по-четверте, у проекті КК України в частині визначення видів покарання, відсутня вказівка на позбавлення прав, цілком обґрунтовано йдеться про обмеження певних прав засудженого на підставі норм закону; по-п'яте, змінено назву та розрахункову одиницю, «яка застосовується для визначення розмірів предмета або засобу вчинення кримінального правопорушення, а також спричиненої ним майнової шкоди і розміру штрафу та грошового стягнення, що дорівнює 200 гривням» (ч. 1 ст. 1.4.2. проекту КК України).

Таким чином, правовий аналіз видів покарань за проектом КК України дозволяє зробити загальний висновок про те, що: проект КК України побудовано за французькою моделлю, що від-

билося на структурі Загальної та Особливої частини проекту КК України; змінилося розуміння покарання від заходу державного примусу до кримінально-правового засобу; відсутня диференціація мети кримінально-правових засобів залежно від виду, у тому числі і покарання; запропоновано поділ видів покарань на дві системи залежно від ступеню тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, а саме на систему покарань за вчинення злочину та систему покарань за вчинення кримінального проступку; по-п'яте, змінено назву та розрахункову одиницю, «яка застосовується для визначення розмірів предмета або засобу вчинення кримінального правопорушення, а також спричиненої ним майнової шкоди і розміру штрафу та грошового стягнення, що дорівнює 200 гривням.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 р.; станом на: 27.01.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.04.2023).
2. Кримінальний кодекс України: Контрольний текст проекту станом на 30.01.2023 р. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-standom-na-30-01-2023.pdf> (дата звернення: 09.04.2023).